

HET WOORD VAN DE WEEK

ORGAAN VAN HET HUMANISTISCH VERBOND

22e jaargang nr. 37 14 september 1969

administratie
postbus 114, Utrecht
tel. 030-24641
postgiro 58 t.n.v. De Humanistische Pers

abonnementsprijs voor Nederland, andere
E.E.G.-landen, Suriname, Curaçao en de
Antillen f 8,50 per jaar
Overige landen f 12,50 per jaar
losse nummers f 0,50
verschijnt wekelijks

Specie voor H.M.T.'s

Inleider: Specie, dat kan volgens het woordenboek o.a. „gemengde en aangemaakte stof waarmee men metselt of pleistert” zijn en ook „gemunt geld, munt...”

Maar wat een HMT is, daar geeft zelfs de grote Van Dale geen antwoord op.

Wie wel weet wat een HMT is, is zeer waarschijnlijk van het manlijk geslacht en heeft na 1948 zijn dienstplicht vervuld. Het is n.l. *een humanistisch militair tehuis*.

Het ideale militaire tehuis dient de militairen een reeks mogelijkheden te bieden. Deze moeten er natuurlijk in de eerste plaats gezellig kunnen verkeren. En dat is toch niet zo gemakkelijk als het lijkt, want men moet natuurlijk oppassen dat het niet zo maar een café wordt. Er moet een mogelijkheid zijn voor prettige conversatie, maar ook voor studie en een gevarieerd aantal mogelijkheden voor creatieve ontwikkeling, w.o. muziek, discussies, e.d.

Ten slotte dienen deze jongeren, wanneer zij met moeilijkheden zitten, bij anderen terecht te kunnen. Onder die anderen bedoel ik dan de beheerders van zo'n tehuis of bij de mensen van de geestelijke verzorging.

De humanistische militaire tehuizen worden gebouwd en verzorgd door het „Humanistisch Thuisfront”. Zij zijn er ten dienste van de militairen en beogen geen zending. Dit geldt eveneens voor de geestelijke verzorgers, die op voordracht van het Humanistisch Verbond zijn benoemd.

Zoals men wellicht weet zijn er ook protestantse en katholieke tehuizen en men zou zich kunnen afvragen waarom er deze verschillende soorten moeten zijn als het voor vele jongeren niet uitmaakt wie het militair tehuis bouwt en verzorgt.

Waarom ook, kan men zich afvragen, heeft men in 1948 het Humanistisch Thuisfront opgericht met als doel het in stand houden van eigen humanistische tehuizen.

Men moet de vooroorlogse situatie kennen en toen was het heel begrijpelijk, hoe men daar nu ook over denken moge, dat er katholieke en protestants christelijke tehuizen waren. Toen echter begon daar reeds twijfel over te ontstaan en die twijfel is in de loop der jaren toegenomen.

Laat ik het zo formuleren: als er in 1948 algemene militaire tehuizen waren geweest, met de mogelijkheid voor geestelijke verzorging dan zouden wij nooit op de gedachte zijn gekomen om humanistische militaire tehuizen te gaan stichten.

Maar zeker in die tijd was er nog geen kijk op dat de prot. chr. en de kath. militaire tehuizen naar deze algemeenheid toe zouden willen, en er was dus eigenlijk geen andere keuze.

Deze verzuiling is een heel belangrijk punt. Ik herinner mij heel goed dat wij bij de opening in 1967 van ons tehuis in Seedorff, in Duitsland dus, dat we toen wat jaloers werden aangekeken door de zuster-organisaties van het Humanistisch Verbond in Duitsland, omdat daar dergelijke mogelijkheden helemaal niet bestaan. Dat was eigenlijk een wat ironische situatie: want bij de opening heb ik juist gezegd dat deze toestand toch eigenlijk niet goed houdbaar is, dat je in deze tijd bij de legerplaatsen en bij de kazernes, vaak vlak bij elkaar, drie militaire tehuizen hebt. En voorts heb ik betoogd, dat we naar algemene militaire tehuizen zouden moeten.

En ik kan ook wel zeggen dat wij in de afgelopen jaren hebben geprobeerd om met de katholieken en de prot. chr. organisaties over deze problematiek te praten. Met dit overleg ben ik blij ge-

Kalender 1970

De kalender 1970 van het
Humanistisch Verbond,
nu in geheel vernieuwde
uitvoering, is verschenen.

De prijs is **f 5.75**

Uw bestelling zien wij gaarne tegemoet door
storting of overschrijving van f 5,75 op post-
rekening 58 t.n.v. De Humanistische Pers
Utrecht.

In de omschrijving: Kalender 1970.

weest. Het is namelijk zo dat vooral in katholieke kring de gedachte over samenleving wel heel sterk begint te leven, al ziet men in die kring voorlopig nog weinig kans op verwerkelijking. Maar ik moet ook zeggen dat bij het prot. chr. thuisfront de gedachte, dat je naar algemene militaire tehuizen zou moeten, nog helemaal niet wordt onderschreven. Integendeel, men wil daar juist heel duidelijk vast houden aan de eigen militaire tehuizen, omdat men de tehuizen ook echt wil inschakelen bij het hele prot. chr. werk. Men ziet het daar dus duidelijk heel anders dan bij ons. Wij vinden dus: militaire tehuizen daar moet je dus de dienstplichtigen in hun vrije tijd opvangen, daar moet je mogelijkheid geven tot geestelijke verzorging, maar voor het overige moet je de jongens daar vrij laten; ze moeten daar kunnen studeren, ze moeten daar allerlei andere dingen kunnen doen, ze moeten gezellig met elkaar kunnen praten.

Dit komt er dus in feite op neer dat voorlopig de kans om te komen tot algemene militaire tehuizen in ons land heel erg klein is. Helaas, zeg ik er bij. Want voor de bezoekers lijkt het allemaal geen probleem. Als ze moeten kiezen tussen de verschillende tehuizen, liggen de criteria vrijwel altijd op het vlak van de kwaliteit van de koffie, de algemene sfeer, de kwaliteit van het tafelvoetbalspel.

Ja, het is dus zo, dat we na 1948 een aantal huizen hebben gesticht. Het zijn er altijd betrekkelijk weinig gebleven. Dat is een vijftal. We hebben ons ook nooit voorgesteld, gezien het feit dat we nu eenmaal op dit gebied in Nederland de kleinste organisatie zijn, dat we bij elke kazernes, bij elke legerplaats een tehuis zouden moeten hebben.

Maar we hebben ons wel voorgesteld dat we toch bij de belangrijkste, bij de grootste legerplaatsen een tehuis zouden moeten hebben. En ik vind

ook — gezien wat ik zoeven zei — dat het de taak van het thuisfront blijft om in de komende jaren toch nog wel in een paar grote legerplaatsen te komen tot de stichting van een tehuis. Dat zal overigens vrij grote offers van ons vragen, dat wil zeggen van de mensen op wie men een beroep moeten doen om deze tehuizen in stand te houden.

De militaire tehuizen worden weliswaar voor een belangrijk deel gesubsidieerd door het ministerie van defensie, maar het blijft daarbij noodzakelijk dat degenen die het belang van dit werk inzien, een financiële bijdrage leveren. Fondswerving is dan ook een belangrijk onderdeel van het werk.

We zijn eigenlijk zo'n beetje permanent bezig met acties, met de organisatie van collectes en inzamelingen bij particulieren, bij bedrijven en organisaties. Gelukkig hebben we een heleboel vaste adressen. Dit alles moet steeds opnieuw worden gestimuleerd, want het gaat natuurlijk niet vanzelf en dit alles vraagt een voortdurende activiteit.

Maandag 15 september start er een speciale actie. Tot en met zaterdag de 20e zal er gecollecteerd worden ten bate van de humanistische militaire tehuizen, die er overigens zeer weinig militair uitzien, vooral nu de meeste bezoekers 's avonds in burger komen.

Geen zending, maar service voor de dienstplichtigen, ontplooiingsmogelijkheden en ontspanning. U kunt er aan meewerken die mogelijkheden in stand te houden en uit te breiden. Bijvoorbeeld door een bijdrage te storten op P.G. 20540, t.n.v. Humanistisch Thuisfront, Bussum.

A. Vermeer,
Voorzitter Humanistisch Thuisfront

het onbegrensde heelal

Er is geen grens tussen de levende wezens onderling, ook is er geen grens tussen wat leeft en wat niet leeft. Alles gaat in elkaar over. Alles heeft de betekenis van al het andere. Zo is elk dier min of meer mens, elk mineraal min of meer plant, elke plant min of meer dier. Er zijn geen grenzen in de natuur. Elk ding is in beginsel alle dingen: min of meer aarde, min of meer lucht, min of meer vuur. Elk ding behoort tot alle rijken tegelijk. Niets kan worden gebrandmerkt als „het wezen” van een ding, want alle dingen hebben aan alles deel. Alles hangt met alles samen. Het enkele is er niet, er is slechts één „enkele”, één individu, dat is het geheel, de som van alles. Elk wezen is het samenstel van een aantal relaties of tendenties... En het leven? Een reeks acties en reacties. Zolang ik leef ageer ik en reageer ik als geheel; ben ik dood, dan ageren, reageren mijn losse moleculen. Sterf ik dan niet? Neen, geenszins, ik verander alleen een weinig van vorm, en de vorm doet er niet toe.

Diderot
Frans wijsgeer, 1713—1748

De dood verandert

Hierin trachten schrijvers van verschillende richting duidelijk te maken wat voor hen de dood betekent.

112 pagina's f 3,25

Te bestellen door storting of overschrijving van f 3,25 op postrekening 58 t.n.v. De Humanistische Pers te Utrecht.

Voor het Woord van de Week is een handige linnen

verzamelband

verkrijgbaar.

Prijs f 2,95

Te bestellen door storting of overschrijving op postrekeningnummer 58 t.n.v. De Humanistische Pers, Postbus 114, Utrecht. Utrecht.

kind

Hij loopt voorzichtig
langs de mensen heen
glimlachend soms
in de smalle gleuf
van zijn begrip
lacht hij hikkend
om de groene olifant
die hij ontmoet
zonder dat iemand het ziet
's middags rustig
bij moeder aan tafel
zoekt hij geduldig stukjes
van zijn puzzel uit.

Sonja Pos
hedendaags Nederlands dichteres

Congres I.H.E.U. 1970

Van 4 t/m 9 augustus 1970 zal de IHEU zijn 5e internationale congres houden en deze keer in Boston, U.S.A.

Met een reisbureau zijn de mogelijkheden nagegaan om een groepsreis van Amsterdam naar Boston per vliegtuig te bespreken.

Bij een aantal deelnemers, dat een volle bezetting van een vliegtuig garandeert, blijken er 3 mogelijkheden (zie A, B en C).

Voor allen geldt: Heenreis A'dam—Boston, 1 aug. Terugreis New York—A'dam, 22 aug.

A. U betaalt ± f 1150,— voor heen- en terugreis A'dam—U.S.A. v.v., voor logies en maaltijden gedurende congresweek in Boston en voor de kosten van deelneming aan het congres.

B. Als A. plus 2 weken logies en maaltijden en een reis langs de Oostkust. Kosten ± f 1850,—.

C. Als A. plus 2 weken logies en maaltijden en een reis langs Oost- en Westkust. Op 12 augustus gaat u per vliegtuig naar de Westkust en op 21 augustus komt u per vliegtuig naar New York terug en vindt er aansluiting op de vlucht New York—A'dam. Kosten ± f 2200,—.

Alle prijzen zijn zo nauwkeurig mogelijk geraamd. Wijzigingen voorbehouden.

Indien u voor deze reis belangstelling heeft, wilt u het dan laten weten? Daarbij graag naast uw naam en adres vermelden aan welke reis (A - B - C) u de voorkeur geeft en met hoeveel personen u denkt mee te gaan.

Uw voorlopige aanmelding te richten aan IHEU, postbus 114, Utrecht.

Bij voldoende deelnemers zal tot definitieve boeking worden overgegaan. Wanneer er meer aanmeldingen zijn, dan er plaats is zullen deze in volgorde van binnenkomst worden afgewerkt. Betaling vindt eerst plaats na definitieve boeking.

INVLOEDRIJKEN

Deze brochure bevat een verzameling artikelen over belangrijke figuren, die, in de loop der eeuwen, de humanistische gedachten naar voren hebben gebracht. De uitgave is verlucht met foto's en tekeningen.

U kunt deze bestellen door storting of overschrijving van f 4,75 op postrekening nummer 58 t.n.v. De Humanistische Pers, postbus 114, Utrecht.

Van week tot week:

Radio (Hilversum I)

Zondag 21 september 9.45—10.00 uur: Ze zijn er geweest. Een gesprek over Zuid-Afrika tussen Ezen Duplessies en G. A. Kooy.

Zondag 28 september 9.45—10.00 uur: U. J. Rutgers, Doden of laten doden.

Televisie

Maandag 13 oktober 1969: Wat heeft Erasmus nagelaten. Regie: Joes Odufre.

Mensen manipuleren heden ten dage op ongekende schaal en op ongehoord ingrijpende wijze met de dingen om hen heen, met het leven en met mensen. Worden wij, door welke omstandigheden dan ook, met de neus op de desbetreffende vragen gedrukt, dan is verontrusting — meestal even vaag als intens — onvermijdelijk.

Waarom deze acute verontrusting over wat de mens in feite altijd heeft gedaan en wat hij ongetwijfeld tot in lengte van dagen zal blijven doen? Het ligt voor de hand om in dit verband onmiddellijk te wijzen op de gigantische uitbreiding van ons technisch kunnen en op de vèrstrekende diep ingrijpende en eindeloos gecompliceerde gevolgen, die onze manipulaties heden ten dage met zich mee brengen en zouden kunnen brengen. Toch kan dit antwoord niet volstaan. Het zou kunnen zijn, dat juist in deze verontrusting over de wijze waarop wij in de huidige wereld met mensen en dingen manipuleren en kunnen manipuleren een crisis manifest wordt, waarbij de grondkaders van het samenleven en de kern van de menselijke existentie in het geding zijn. Het zou kunnen zijn dat algemeen geldige kennis van het rechte handelen, zoals die in het kader van vroegere culturen vanzelfsprekend geweest schijnt te zijn, ons niet alleen uit handen is geslagen, maar principieel onbereikbaar is geworden.

Wij stellen vast dat het handelen twee aspecten heeft, waarvan we het eerste „technisch” noemen en het tweede „ideatief”. Al handelende moet de mens *quo modo*, het *hoe* van zijn handelen leren bepalen, moet hij effectieve manieren van manipulatie ontwerpen. Al handelende moet hij tevens de laatste doeleinden vinden, waarop zijn handelen gericht kan zijn, moet hij het *ad quem*, het *waartoe* van zijn handelen bewust maken.

Wat ons in vroegere cultuurstadia opvalt, is dat niet alleen het vasthouden, maar ook het vinden van laatste doeleinden en „richtinggevende beginselen” blijkaar altijd een collectieve aangelegenheid is geweest en dat het zich met name heeft voltrokken in vormen van collectief handelen. Wij menen dat de oorspronkelijke vormen van dit „ideatieve” handelen, dat tevens het cultuurscheppende handelen bij uitnemendheid geweest moet zijn, in de rite bewaard is gebleven. In de culturen die aan de onze vooraf zijn gegaan vindt het handelen zijn banen, zijn normen en de grenzen van het manipuleren gegeven, dank zij een *collectieve betrokkenheid* op wat ultimaal terzake doet. De hele scala van menselijke activiteiten valt bij voorbaat binnen het kader van een collectief „richtinggevend beginsel” en kan daaraan ten alle tijde worden getoetst.

De huidige situatie daarentegen wordt niet alleen gekenmerkt door een enorme uitbreiding van de technische mogelijkheden, maar tegelijkertijd door het ontbreken van een dienovereenkomstige collectieve betrokkenheid op wat ultimaal terzake doet. Er is zelfs een zekere evenredigheid tussen het toenemen van het technisch kunnen en het verval van de collectieve betrokkenheid op laatste doeleinden.

Dit heeft ingrijpende consequenties. Juist nu de behoefte aan „ideatieve” heroriëntatie door de verbijsterende ontwikkeling van de techniek toeneemt, ontbreekt de *mogelijkheid* daartoe. Een algemeen geldig oriëntatieschema is niet voorhanden. Vrijwel alle hedendaagse vormen van manipulatie hebben mondiale implicaties, maar worden niet langer gedragen door een met deze implicaties corresponderend collectief subject. Er bestaat geen collectief van een dusdanige structuur, dat het bij de grote beslissingen van vandaag werkelijk betrokken kan zijn.

Moderne vormen van manipulatie dragen dienengevolge meestal een *anoniem* karakter, de trekken van een modern noodlot, terwijl het anderzijds volstrekt duidelijk is dat zij voortdurend afhangen van menselijke beslissingen.

Werkelijke verantwoordelijkheid laat zich daarbij uiterst moeilijk lokaliseren; alle betrokkenen kunnen naar iemand anders verwijzen, naar een *instantie*, naar „ze”, „men” of „het”. Het hedendaagse handelen wordt, voor zover het sociaal relevant genoemd kan worden, tot op grote hoogte bepaald door onpersoonlijke, ongrijpbare, doch dwingende samenhangen, waarin de meest uiteenlopende factoren een rol spelen: wetmatigheden van „structuur”, van apparaat en organisatie, meer of minder expliciete vormen van machtsstrevens en meer of minder anonieme belangencomplexen, wisselvalligheden van publieke opinie en modegril, geïsoleerde „deskundige” beslissingen en een menigte van strikt opportunistische compromissen.

Daarbij is mee in het geding dan de zekerheid van een overzichtelijk bestaan, waarin ieder weet wat hem te doen staat en wat hij dient te laten. Daarbij is meer in het geding dan de gaafheid van het leven, die wij door onze manipulaties zouden kunnen beschadigen. Daarbij is zelfs meer in het geding — al hangt het een ten nauwste met het ander samen — dan de onschendbaarheid van de menselijke persoon, die wij al manipulerende met voeten zouden kunnen treden. Daarmee is niet minder in het geding dan de mogelijkheid om als mens op een menselijke wijze te bestaan.

Eerst in deze situatie wordt manipulatie als manipulatie, d.w.z. in haar negatieve aspecten openbaar. Ook vroeger is er gemanipuleerd, zijn dingen kapot gemaakt, is leven beschadigd en zijn mensen opgeofferd. Hoe men daarover ook wil oordelen, men zal moeten toegeven dat dit veelal geschiedde in dienst aan „werkelijkheden” waarvan men meende dat zij alle dingen, dat zij het leven en dat zij het bestaan van de enkeling te boven gingen. Juist deze dimensie heeft het hedendaagse collectieve handelen echter verloren en dienengevolge kan dit handelen openbaar worden als een zich *in de blinde* vergrijpen aan de materie, aan het leven en aan de menselijke persoon. Juist in de hoogste vlucht van zijn collectieve prestaties kan de mens geconfronteerd worden met de zinledigheid, met het feitelijke nihilisme van zijn handelen.

(Uit: Mens en manipulatie.
Wending 1967, p. 585-592)